

določa politični in moralni subjekt, ki vsakokrat določa, kaj je prav in kaj ni, kaj je izdaja, kaj je delo za narodne interese itd. In končno lahko postavimo tudi vprašanje aktualnosti problema kolaboracije. Če je le-ta možna in verjetno zakonita posledica politike sile, je jasno, da je ta problem še vedno aktualen. Ali imamo poleg splošnih načelnih deklaracij izoblikovan kodeks praktičnega obnašanja ljudi v okupacijskih razmerah, ko pa je jasno, da ne morejo vsi, vsepovsod in zmeraj in na vsak način v juriš nad okupatorja. Praktično to vprašanje pomeni – kje so meje dovoljene ali celo potrebne kolaboracije, in komplementarno temu – kje so meje odpora?

IVAN KRIŽNAR

Kolaboracionizem in fašizem

Sodelovanje pripadnikov podjarmljenega naroda s tujimi zavojevalci je dobilo med drugo svetovno vojno razen narodnega izdajstva še poseben socialnopolitični značaj. To je treba pripisati predvsem protirevolucionarnemu, imperialističnemu in totalitarnemu značaju fašizma. Prepričan sem, da se je do danes kljub različnim dopolnitvam ohranila tista temeljna značilnost fašizma, nastala pred 50. leti, ki pravi, da je fašizem diktatura najbolj nazadnjaških in najbolj napadalnih elementov finančnega kapitala, temelječa na državni prisili, ki krvavo obračunava s kakršnimkoli oporečništvom, in na rasni diskriminaciji narodov nearijskega izvora, na skrajnem nacionalnem šovinizmu ter na socialni demagogiji, ki so ji nasedli predvsem nekateri deklasirani sloji, predvsem malomeščanstvo in lumpenproletariat. Protirevolucionarni fašistični režim je bil takrat v svetu najhujši sovražnik demokracije, miru, svobode in enakopravnosti ljudi in narodov ter zato najhujši sovražnik človečnosti.

Zato je povsem neutemeljeno kakršnokoli opravičevanje sodelovanja belogardistov in domobrancev s fašističnim okupatorjem z zahtevo po demokratičnosti, pa čeprav se politična emigracija pri tem sklicuje na utemeljenost idejnih razlik med kolaboracionisti oz. Osvobodilno fronto, ki jo enostransko enači s komunizmom. Povsem neutemeljeno je kolaboracijo iz idejnih razlogov povezovati z ateističnim nacizmom v imenu zaščite vere pred brezbožnim komunizmom. Tudi ni mogoče opravičevati, še manj pa primerjati, idejne, politične in nacionalne agresivnosti fašizma s stališči in dejavnostjo slovenskih komunistov, ki so terjali in tudi razvijali enotnost slovenskih rodoljubov v narodnoobrambni in narodnoosvobodilni vojni ter enakopravnost med ljudmi in narodi. Reči hočem, da sodelovanja z okupatorji ni mogoče opravičevati z razrednimi in idejnimi vzroki, posebej še, ker so komunisti s svojo dejavnostjo in borbenostjo

prepričljivo ovrgli obtožbo svojih političnih nasprotnikov, da so anacionalni in da jim narodnost ničesar ne pomeni. Nacistični okupator tudi med svojimi sodelavci slovenske narodnosti ni dopuščal ne nacionalnega ne socialnega in ne političnega nasprotovanja. Podredil si jih je v političnem in policijskem pogledu. Oborožene formacije, pa naj bodo to belogardistična Prostovoljna protikomunistična milica v službi italijanskega okupatorja ali domobranstvo v službi nemškega okupatorja, ni mogoče opredeliti kot vojaške enote, pač pa kot prostovoljne pomožne policijske enote, ki jih je okupator ustanovil z edinim namenom, da mu pomagajo zatreti narodnoosvobodilno gibanje slovenskega naroda in ohraniti fašistično oblast nad Slovenci, ki jih je nameraval kot narod uničiti.

To policijsko službovanje okupatorju je temeljilo na protikomunizmu, pri nekaterih domobranci tudi na profašizmu, pa tudi na raznih ugodnostih, ki sta jih okupatorja dajala kolaborantom. Prizadevanja za pridobitev teh privilegijev na škodo svojega naroda, kakor tudi sodelovanje z okupatorji za ohranitev družbenoekonomskih privilegijev je nedemokratsko in nemoralno in hkrati narodno izdajstvo.

Vsak napadalec in osvajalec, vsak okupator je sovražnik zasužnjenega naroda. Fašistični okupator pa je bil s svojo protidemokratsko in imperialistično politiko, nasiljem in totalitarnostjo še toliko bolj.

LJUBO BAVCON

Le narodnoosvobodilna – ali tudi državljanska vojna?

Glede na to, da nisem zgodovinar, o pravnih vprašanjih pa še ni stekla beseda, se v razpravi oglašam bolj z nekaterimi vprašanji kot s trditvami.

1. Najprej sprašujem, ali ni ta razprava morda posledica nekega nesporazuma, ki ga opazujem že nekaj časa. Nekateri tovariši si v člankih, razpravah in govorih na vso moč prizadevajo dokazati, da je bil slovenski belogardizem narodno izdajstvo najhujše vrste. To pa se mi zdi, da sploh ni sporno, še več, slovenski belogardizem je zagrešil tudi dejanja, ki jih dandanes po našem notranjem in po mednarodnem pravu štejejo za hudodelstva zoper človečnost in za vojna hudodelstva.

Tako domnevam, da je pravo, aktualno in sporno vprašanje naslednje: Ali smejo mlajše generacije, spričo vsestranske krize naše družbe in spričo posebnih stisk, ki na te generacije pritiskajo, iskati korenine današnjih težav tudi v morebitnih moralno in pravno dvomljivih ravnanjih naše, starejše generacije v letih med NOV in po osvoboditvi. Odtod, ne pa iz nepoznavanja ali iz zanikanja prave vloge in pomena slovenskega belogar-